

ФІЛОСОФІЯ ДУХОВНОЇ СФЕРИ АБО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 316.6+168.522

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2023-1-5>

Агаманюк Зоя Миколаївна

доктор філософських наук,

доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

ДЗ «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

вул. Старопортофранківська 26, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0001-7299-409X

ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОЯВ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

*Культура є інтегральним критерієм прогресивності того чи іншого суспільства: високорозвинене суспільство – це суспільство високої культури як матеріальної, так і духовної. Доля вироблених людиною цінностей залежить від способу споживання як матеріального, так і духовного. Культурне успадкування – це передача ознаки в результаті навчання. В міру вдосконалення механізму культурного успадкування людина все більше пристосувалася до навколишнього середовища, спираючись не тільки на біологічно успадковані особливості, але й на знання, отримані в ході свого соціального розвитку. Під духовним розвитком особистості розуміють процес індивідуально-особистісного залучення до духовної культури суспільства, оволодіння загальнолюдськими, соціокультурними, національними цінностями й досвідом людства в процесі духовно-практичної діяльності та самостійного творчого розвитку кожної особи. **Мета статті** – дослідження духовного розвитку особистості як прояву культурного успадкування.*

Людина володіє багатьма якостями. Вона, насамперед, природна істота, вона має потребу у їжі, відтворенні собі подібних, інстинкти, певні почуття і т.д. і т.п. Але те, що робить її людиною, не властиво іншим природним істотам – це її духовність. Людина є частиною системи суспільних зв'язків і відносин. Їй властива, крім всього іншого, діяльність. Діяльність особистості розгортається в межах матеріального та духовного світу. Духовність людини не відділена, не відгороджена від інших її якостей.

Вплив культури на особистість суперечливий. З одного боку, він здійснюється як соціалізація через залучення особистості до існуючих у суспільстві цінностей, норм, знань, а з іншого – через індивідуалізацію людини, розвиток її неповторних рис та здібностей. Процес засвоєння культури продовжується протягом усього життя.

Консолідація націй і культур – єдина розумна альтернатива політиці «холодної війни». Вона припускає діалог замість конфронтації, пріоритет загальнолюдських цінностей інтересів над іншими інтересами, плюралізм існуючого і майбутнього світу як умову розвитку і взаємозбагачення – політичних систем, країн, народів і культур.

Ключові слова: духовність, духовність особистості, цінності, культура, культурний розвиток.

Вступ. Поняття «суспільство» характеризує те, що існує (соціальні об'єднання людей, соціальна організація людей), основою якої є соціальна структура. А поняття «культура» – це своєрідна відповідь на запитання, як воно існує, який регулятивний механізм визначає його існування. Таким чином, культура – це безпосередньо не саме суспільство, а якісний стан його, тобто міра, ступінь розвитку й усієї суспільної системи в цілому, і кожного її окремого елемента. Інакше кажучи, культура є інтегральним критерієм прогресивності того чи іншого суспільства: високорозвинене суспільство – це суспільство високої культури як матеріальної, так і духовної.

Культура виступає як предметна діяльність, стосується не тільки чуттєво-предметної, практичної діяльності, а й до духовного процесу. Не лише матеріальне, але й духовне виробництво, тобто виробництво свідомості, об'єктивується в дійсності: у процесах, предметах, їх властивостях і відношеннях. Виробнича діяльність людини, опредмечуючись, немовби «застигає» в речах. Подальша доля вироблених людиною цінностей залежить від способу споживання як матеріального, так і духовного. Духовні цінності «споживаються» у процесі їх розпредмечування, тобто культурного успадкування, навчання і виховання. Їх речова форма переходить у процесуальну, духовно-діяльну (почуттєво-інтелектуальну) форму буття, будь культурного процесу полягає в тому, що у виробництві об'єктивується свідомість особистості, а у споживанні суб'єктивується річ. Культурне успадкування – це передача ознаки в результаті навчання. В міру вдосконалення механізму культурного успадкування людина все більше пристосувалася до навколишнього середовища, спираючись не тільки на біологічно успадковані особливості, але й на знання, отримані в ході свого соціального розвитку. Культура людини, всього суспільства в цілому матеріалізується у предметному середовищі, розшифровка якої дозволяє дійти висновків про рівень розвитку суспільства, ступінь його культурності. Предметне середовище – це своєрідна «спадкоємна речовина» культури. У ній на певному історичному етапі закодований рівень суспільного прогресу. Нові покоління розшифровують «спадкоємну речовину», засвоюють весь її зміст і на цьому ґрунті накопичують культурний потенціал суспільства.

Проблеми духовного розвитку особистості та культури повсякчас привертали увагу вітчизняних і зарубіжних науковців. Феномен духовного розвитку особистості вивчали А. Адлер, В. Арутюнов, С. Гроф, О. Олексюк, Г. Райх, О. Семашко, В. Сівков, В.С. Барулін, А. Ярошенко та ін. Дослідження психологічних аспектів духовності здійснювали М. Боришевський, Е. Помиткін, М. Савчин, Ж. Юзвак. Особливості формування духовних цінностей сучасної молоді відображені в працях І. Беха, В.Бондаревської, Є. Борінштейна, І. Зязюна, Г. Шевченко. Однак в філософських дослідженнях сучасності недостатньо уваги приділяється осмисленню механізмів успадкування у формування духовної культури особистості.

Мета статті – дослідження духовності особистості як прояву культурного розвитку.

Методи дослідження. При написанні статті використовувалися різні загальнонаукові методи. Зокрема, використання діалектичного підходу, історико-філософського та конкретно-історичного методу дало можливість виявити специфіку духовності як прояву культури; використання діалектичного підходу допомогло показати духовність і культуру як взаємозумовлені процеси та як фактори культурного розвитку; системний та діалектичний підхід дали можливість виявити ознаки духовно-культурної атмосфери суспільства на межі тисячоліть.

Результати. Для перехідних періодів соціального розвитку характерним, поряд з диз'юнкцією тієї чи іншої системи соціокультурних ідеалів, є стан плюралістичного світоглядного хаосу. Прогресивний розвиток такого суспільства пов'язаний з еволюцією освоєння їм універсальних ціннісних принципів людського соціуму (економічних, соціально-регулятивних, загальнокультурних, моральних) через звільнення з мереж режимного, класового, вузьконаціонального егоїзму до формування соціально-гуманістичних ідеалів, як окремих індивідів, так і в громадському свідомості. Розвиток «соціального плюралізму» має вести не до громадської роз'єднаності і відчуження, а до «дискурсивно-комунікативного творення» на основі загальнолюдських ідеалів, які надають різноманітної мозаїці людського буття системність, яка, в свою чергу, сприяє становленню цілісності і системності суспільства. Очевидно, що соціально-гуманістичні ідеали людяності, демократії, честі, рівності, справедливості, доброти, правди, людської гідності, співчуття, совісті покликані узгоджувати різні людські інтереси на всіх рівнях соціальних груп і міжнаціональних комунікацій. Однак «гуманізація і демократизація, засновані на раціонально-технічному підпорядкуванні природи і соціальних зв'язків індивідуалістичним інтересам, абсолютизує індивідуально-прагматичне, споживацько-егоцентричне ставлення до світу». Упорядкування навколишнього світу відповідно до своїх одиничним приватним інтересам всупереч суспільним інтересам – основоположний принцип нав'язуваних техногенно-раціоналістичних псевдогуманістичних ідеалів [1, р. 7].

Будь-яка перехідна епоха містить в собі загрозу нігілізму. Складність перехідного процесу полягає в запереченні основоположних суспільних ідеалів минулого століття, в спробі дискредитації встановлених канонів і традицій. Зараз для українського суспільства, що знаходиться в перехідному періоді в момент підриву системи цінностей, спостерігається абсолютно адекватний цій ситуації курс становлення та розвитку аксіологічних орієнтирів [7, с. 88–91]. Коли старі цінності і ідеали отримують негативну оцінку і відходять, а нові ще тільки формуються і затверджуються, – великий ризик виникнення сумніву в фундаментальності, сутності соціально-гуманістичних ідеалів, виникнення нігілістичного світогляду, сплеск руйнівних хвиль соціальної рефлексії. Трансформована система моральних ідеалів може стати життєздатною, лише в разі, коли її нові складові стають більш експліковане, ніж замінені. Попередні ідеали не виключаються повністю – «новий» ідеал включає «старий» як окрему складову. «Нові» ідеали виникають у непрацюючий, але живий і діє соціокультурному середовищі, підставою чого є наявність в суспільній свідомості фундаментальних соціально-гуманістичних ідеалів, пов'язаних з глибокими культурно-духовними традиціями, і відсутність масових установок на збереження «старих цінностей». Ставши на шлях незалежності, Україна, зауважує В. Кремень, лише в загальних рисах визначила куди йти, і ще менше – як це робити, оскільки ще «не сформульовані принципи суспільного розвитку» [9, с. 4]. Якщо втрачені основні суспільні орієнтири, на яких ґрунтувалися існуючі порядки, то чому особистість повинна приймати нову систему цінностей і підпорядкування нової організації і регламентації? Тут можливий єдиний відповідь – посилення на вічні гуманістичні ідеали людяності, доброти, честі, гідності, справедливості, співчуття, совісті, рівності, відповідні примордіальні основам щасливого повноцінного буття людини [1, р. 8].

Людина володіє багатьма якостями. Вона, насамперед, природна істота, вона має потребу у їжі, відтворенні собі подібних, інстинкти, певні почуття і т.д. і т.п. Але те, що робить її людиною, не властиво іншим природним істотам – це її духовність. Людина є частиною системи суспільних зв'язків і відносин. Їй властива, крім всього іншого, діяльність. Діяльність особистості розгортається в межах матеріального та духовного світу. Духовність людини не відділена, не відгороджена від інших її якостей. Так, фрейдизм показав, який великий вплив на все духовне життя людини має лібідоносна енергія, як вона, сублімуючись, виступає у вигляді багатьох духовних якостей, прагнень людини, як порушення законів цієї сублімації приводить до серйозних дефектів всієї духовної сфери людини – неврозів, психозів і т.і. Духовність – творча спрямованість, наснага, енергія людини. Вона визначає спрямованість усіх розумових, емоційно-чуттєвих, вольових якостей людини, її здатність до самоусвідомлення себе, як особистості. На сьогоднішній день існує багато різних підходів до поняття духовності. Аналіз суспільних зв'язків людини розкриває багато важелів, які спонукають людину засвоювати духовні досягнення культури, постійно підтримувати високий статус цієї асиміляції. Звернення до діяльності людини розкриває процеси формування цілепокладання людської діяльності, багато аспектів становлення та розвитку понятійно-категоріального фонду. Можна сказати, що всі грані людського буття, життєдіяльність людини так чи інакше, обов'язково діють на духовний світ людини, преломлюються в ній [1, р. 8].

Людину як частину соціуму, як ключовий його структурний компонент можна аналізувати під різними кутами зору, саме людина пов'язана з іншими людьми системою відносин, вона – діяльна матеріально-предметна істота, носій певної культури. Кожен з компонентів людського буття можна взяти за основу при аналізі людини. Враховуючи таку багатоплановість, необхідно виділити якусь основну якість людини, те, що в першу чергу робить її людиною. На наш погляд, такою важливою якістю людини є її духовність. «Духовність специфічним феноменом, який є основою людини, пояснює природу людського буття, її визначаючу роль стосовно соціуму. Саме духовність є методологічним ключем до розуміння людини як єдності загально-родового та індивідуально-інтимного» [2, р. 12]. Звернення до аналізу духовності допоможе зрозуміти її значення в житті людини.

Пріоритетність духовних цінностей як інтегральних показників ціннісного виміру зумовлена кількома обставинами:

1) вони найбільше впливають на утворення не лише прагматично-цільового, а й соціально-громадського компоненту оцінки соціальних явищ і, тим самим, активно сприяють формуванню і закріпленню громадських почуттів, інтересів, переконань, що характеризують повноцінно соціалізовану особистість;

2) вони значною мірою зосереджують в собі найбільш прогресивний соціально-культурний потенціал моральної свідомості соціуму;

3) інтеріоризація духовних цінностей на особистісному рівні утворює особливий тип організації життєдіяльності людини – її саморегуляцію, яка невіддільна впливу негативних зовнішніх небажаних дій, обставин, соціальних умов та інших чинників, адже «ціннісна система людини розуміється як складно побудований регулятор людської життєдіяльності, який відображає у своїй структурній організації та змісті особливості об'єктивної дійсності, що охоплює і зовнішній для людини світ, і саму людину в усіх її об'єктивних характеристиках» [6 с. 14].

Духовні цінності особистості складають основу її світосприйняття і світорозуміння, від них залежить вміння визначати власні життєві пріоритети. Тому «розвиток духовного світу людини в значній мірі обумовлює формування і реалізацію її повсякденної та професійної діяльності». Негативним явищем сучасності стало нерозуміння молоддю духовної сфери людського буття й її окремих складових. Спостерігається повна або часткова відсутність внутрішніх орієнтирів, що є наслідком недостатнього духовного розвитку [3, с. 269].

«Утвердження певних духовних цінностей відбувається у відповідному соціально-політичному, соціально-економічному, соціально-культурному контексті» [3, с. 269]. Водночас саме цінності є визначальною складовою духовного життя особистості, соціальних спільнот і суспільства загалом.

Досліджуючи уявлення про систему ціннісних орієнтацій, важливо враховувати положення, за яким система цінностей є виміром, що характеризує рівень соціального значення певних об'єктів і реалій життєдіяльності людини. Особливість дослідження цього процесу полягає в тому, що цей вимір має не лише суб'єктивний, а й об'єктивний характер.

Духовні цінності особистості розглядаємо як цілісне утворення, яке складається з цілої низки духовних почуттів, прагнень, потреб. Одні з них можуть займати лідируючі позиції в цьому процесі, інші – відіграють другорядну роль у контексті духовної спрямованості особистості. Формуючись у певних соціальних умовах, духовні цінності втілюють у собі високі суспільні інтереси, активізують соціальну діяльність, стимулюють індивіда до суспільно-корисних справ, слугують свідомому вибору місця в ньому [3, с. 270].

Аналізуючи духовно-моральні інтереси підростаючого покоління у контексті проблеми духовності людини, О.М. Дідус вказує: «Як прояв духовного життя суспільства мораль відображає суспільну свідомість та суспільну волю людей, носить історичний характер. Зі зміною суспільно-економічних умов життя у людей змінюються погляди і поняття, тобто їхня суспільна свідомість. Водночас не слід забувати про загальнолюдські моральні цінності, які індіферентні щодо соціально-економічних перетворень. Дієвість морального виховання проявляється в тому, що все необхідне і справедливе для суспільства стало особистісно необхідним, тобто основою поведінки конкретної людини» [8, с. 53].

Вплив культури на особистість суперечливий. З одного боку, він здійснюється як соціалізація через залучення особистості до існуючих у суспільстві цінностей, норм, знань, а з іншого – через індивідуалізацію людини, розвиток її неповторних рис та здібностей. Таким чином, духовний і культурний розвиток особистості – це складна й водночас дуже важлива справа. Процес засвоєння культури продовжується протягом усього життя. «Культурне середовище», «світ людини», «поле культури – всі ці поняття акцентують увагу на тому факті, що *культура – це продукт діяльності людини, «людська справа»* [3, с. 217]. Ні природу в цілому, ні окрему річ, якщо вони розглядаються поза відношеннями їх до людини, не можна безпосередньо віднести до культури, їх можна вважати лише матеріальною передумовою її існування. Культура виникає (створюється) у ставленні людини до природи, у процесі «олюднення» світу речей. Попадаючи у сферу діяльності суб'єкта, речі стають «людськими» феноменами. У цьому

аспекті явища культури виступають в ролі символів і цінностей, оскільки вони розглядаються через призму їх значимості й інтересу для людини. Таким чином, розуміння культури як «олюдненої природи» набуває ціннісного й гуманістичного смислу. Культура – це не просто частина світу, що безпосередньо підпорядковується людині, а соціальна реальність, що відображає міру «людяності» того чи іншого суспільства. Ця міра фіксує прогресивне в людському житті. Але не можна забувати, що «людська природа», поряд з гуманним і людяним, містить в собі й негуманні, нелюдські прояви. Мова йде про світ речей, властивостей і відношень, в якому до людини підходять не як до мети, а як до засобу вирішення тих чи інших завдань. Інакше кажучи, ми маємо справу з явищами не культури, а досить часто і антикультури. Отже, культура – це показник рівня розвитку суспільних відносин з погляду на їхню гуманність і свободу. Урешті-решт вона – міра «людяності» самої людини.

Швидкими темпами відбувається руйнування природного середовища. Техніцизм, сцієнтизм немовби витісняють зі світу людських відносин гуманне, добре, вічне. Діяльність людини насичується прагматичними установками, сухою раціоналістичністю, стає формально регламентованою. Щезають або девальвуються такі екзистенціальні прояви людського духу, як милосердя, душевність, віра в добро, надія на краще майбутнє, любов до ближнього, співчуття. Усе це – не що інше, як свідчення дегуманізації культури і багато в чому плата людини за «успіхи» науково-технічної діяльності. Звідси туга за «чистою» душею людини, первозданною природою, первісною гармонією людського і природного в культурі. Відчутно віддзеркалюють ці прояви людського духу представники художньої і наукової інтелігенції, які намагаються на сторінках публіцистичних творів зробити більш розумною «цивілізацію», виступають за гуманізацію людської діяльності.

Консолідація націй і культур – єдина розумна альтернатива політиці «холодної війни». Вона припускає діалог замість конфронтації, пріоритет загальнолюдських цінностей інтересів над іншими інтересами, плюралізм існуючого і майбутнього світу як умову розвитку і взаємозбагачення – політичних систем, країн, народів і культур. Об'єктивна тенденція така, що суспільні структури країн як Західної, так і Східної Європи все більше запозичують одна в одній досягнення технології і культури. Сучасне політичне і культурне мислення ґрунтується на методологічній основі діалектики, яка потребує опосередкування протилежностей в єдиній цілісності, зняття їх на новому якісному рівні. Тут «спрацьовує» логіка, яка заснована не на принципі змертвілої антитези, а на ґрунті діалектичного синтезу. Вона передбачає діалогізм мислення, але це не діалог «глухих», а конструктивна взаємодія партнерів, в основі якої – досягнення спільної мети, взаєморозуміння, співпраці і балансу інтересів.

Водночас із пасивними формами заперечення в культурі виробляються і різні форми активізму. Організаційно це реалізується у створенні різних неформальних соціальних груп і об'єднань як засобу самореалізації тих чи інших концепцій і установок – від екстремізму до конструктивно-соціальної, суспільно прогресивної діяльності.

З огляду на всі обставини, які зумовили духовно-культурну атмосферу суспільства на межі тисячоліть, мабуть, старшим поколінням треба уважніше ставитися до нових явищ у сучасній молодіжній культурі, зокрема і до таких запозичень із західної культури, як рок-музика. Усі ці явища – це свого роду альтернатива девальвації багатьох духовних цінностей вітчизняної культури. В ідеалі необхідно прагнути до «поліфонії поколінь»: це не лише успадкування досвіду старших, але й, навпаки, прислухання до запитів та інтересів молодших поколінь.

Висновки. Духовність особистості має значний вплив на культуру. Саме духовні цінності допомагають перетворити знання про світ на складову особистісного розвитку, на внутрішнє прийняття особистістю духовно-моральних норм, набуття нею особистісного сенсу (як обов'язкової норми для себе). Духовні цінності виступають як ідеї всеєдності людства та внутрішньої інтеграції кожної творчо обдарованої особистості. Тому ці ідеї мають вищий аксіологічний статус, а відповідні до них духовні цінності – вищий пріоритет, у порівнянні з іншими цінностями, адже вони дозволяють розглядати людину з позицій вічності і безмежності духу, а її індивідуальне буття – як необхідну складову безсмертного і нескінченного життя людства.

Цей процес означає виникнення у свідомості моральних орієнтирів – норм, що вказують шлях особистого морального підходу до вирішення повсякденних проблем. Вони стають критеріями у вирішенні повсякденних питань справедливості, належного, припустимого і заборонного, породжують бажання і прагнення (установки) утілювати їх у своїх справах. В основі соціально-філософського дискурсу дослідження даного феномена має лежати проблематика взаємозв'язку та взаємодетермінації особистісного духовного розвитку та культурного життя суспільства загалом. Культура людини, всього суспільства в цілому матеріалізується у предметному середовищі, розшифровка якої дозволяє дійти висновків про рівень розвитку суспільства, ступінь його культури.

Список використаних джерел

1. Atamanjuk Z. The concept of the elite in the ukrainian philosophical idea. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2018. № 2 (41). С. 6-11.
2. Atamanyuk Z. Understanding of freedom in the philosophy of existentialism. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2017. № 2 (39). С. 6-12.
3. Атаманюк З.М. Духовні та соціальні складники феномену свободи. *Scienceand Educationa New Dimension*. 2016. № 108. Р. 15–18.
4. Атаманюк З.М. Грані людської духовності у філософських. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2018. № 1(40). С. 11–16.
5. Атаманюк З. М. Свобода як фактор соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 316 с.
6. Бех І. Д. Ціннісна система у розвитку особистості. *Вісник Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка*: зб. наук. праць. Полтава, 1999. Вип. 1 (5). С. 13–20.
7. Дементьева В. В. «Свобода от совести» и духовность в эпоху постмодерна. *Наука. Религія. Суспільство*. 2004. №4. С. 88-91.
8. Дідус О. М. Духовно-моральні інтереси підростаючого покоління у контексті проблеми духовності людини. *Духовність України*. збірник наук. праць. Житомир, 2001. Вип. 3. С. 52–54.
9. Кремень В. Політична стратегія України. Порівняльні перспективи. *Віче*. 1994. №6. С.3-12.
10. Філософія : світ людини. Київ : Либідь, 2003. 432 с.

References

1. Atamanjuk Z. The concept of the elite in the ukrainian philosophical idea [The concept of the elite in the Ukrainian Philosophical Idea]. *Naukove piznannya: metodolohiya ta tekhnolohiya*. 2018. № 2 (41). S. 6-11.
2. Atamanyuk Z. Understanding of freedom in the philosophy of existentialism [Unserstanding of Freedom in the Philosophy of Existentialism]. *Naukove piznannya: metodolohiya ta tekhnolohiya*. 2017. № 2 (39). S. 6-12.
3. Atamanyuk Z.M. Dukhovni ta sotsial'ni skladnyky fenomenu svobody [Spiritual and social components of the phenomenon of freedom]. *Scienceand Educationa New Dimension*. 2016. № 108. R. 15–18.
4. Atamanyuk Z.M. Hrani lyuds'koyi dukhovnosti u filososfs'kykh [The face of human spirituality in philosophical.]. *Naukove piznannya: metodolohiya ta tekhnolohiya*. 2018. № 1(40). S. 11–16.
5. Atamanyuk Z. M. Svoboda yak faktor sotsiokul'turnykh transformatsiy suchasnoho ukrayins'koho suspil'stva : monohrafiya [Svoboda as a factor of socio -cultural transformations of modern Ukrainian society]. Odessa : Vydavnychy dim «Hel'vetyka», 2020. 316 s.
6. Bekh I. D. Tsinnisna systema u rozvytku osobystosti [Value system in personality development]. *Visnyk Poltavs'koho derzhavnogo pedahohichnoho instytutu im. V. H. Korolenka*: zb. nauk. prats'. Poltava, 1999. Vyp. 1 (5). S. 13–20.
7. Dement'eva V. V. «Svoboda ot sovesty» y dukhovnost' v épokhu postmoderna ["Freedom of Consulting" and Spirituality in the epoch of Postmodern]. *Nauka. Relihiya. Suspil'stvo*. 2004. №4. S. 88-91.
8. Didus O. M. Dukhovno-moral'ni interesy pidrostayuchoho pokolinnya u konteksti problemy dukhovnosti lyudyiny [The spiritual and moral interests of the younger generation in the context of

the problem of human spirituality]. *Dukhovnist' Ukrayinstva*. zbirnyk nauk. prats'. Zhytomyr, 2001. Vyp. 3. S. 52–54.

9. Kremen' V. Politychna stratehiya Ukrainy. Porivnyal'ni perspektyvy [Political Strategy of Ukraine. Comparative prospects]. *Viche*. 1994. № 6. S. 3–12.

10. *Filosofiya: svit lyudyny* [Philosophy: the world of man]. Kyiv : Lybid', 2003. 432 s.

Atamaniuk Zoia Mykolaivna

Doctor of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Department of Philosophy,

Sociology and Management of Socio-Cultural Activities

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0001-7299-409X

THE SPIRITUALITY OF THE INDIVIDUAL AS A MANIFESTATION CULTURAL DEVELOPMENT

Culture is an integral criterion for the progressiveness of a society: a highly developed society is a society of high culture, both material and spiritual. The fate of the values produced by man depends on the method of consumption of both material and spiritual. Cultural inheritance is the transmission of a trait as a result of learning. As the mechanism of cultural inheritance was being improved, people have increasingly adapted to the environment, relying not only on biologically inherited features, but also on knowledge gained in the course of their social development. The spiritual development of the individual means the process of individual-personal involvement in the spiritual culture of society, mastering the universal, socio-cultural, national values and experience of mankind in the process of spiritual and practical activity and independent creative development of each person. The purpose of the article is to study the spiritual development of personality as a manifestation of cultural inheritance. Man has many qualities. It is, first of all, a natural being, it needs food, reproduction of similar ones, instincts, certain feelings, etc. etc. But what makes it a person is not characteristic of other natural beings is his spirituality. Man is part of a system of public relations and relationships. She has, among other things, activity. The activity of the individual unfolds within the material and spiritual world. Human spirituality is not separated, not fenced off from its other qualities. The impact of culture on the individual is controversial. On the one hand, it is carried out as socialization through the involvement of personality in society existing values, norms, knowledge, and on the other – through the individualization of man, the development of his unique traits and abilities. The process of mastering culture continues throughout life. Consolidation of nations and cultures is the only intelligent alternative to the Cold War policy. It involves dialogue instead of confrontation, priority of universal values of interests over other interests, pluralism of the existing and future world as a condition for the development and enrichment of – political systems, countries, peoples and cultures.

Key words: spirituality, spirituality of personality, value, culture, cultural development.